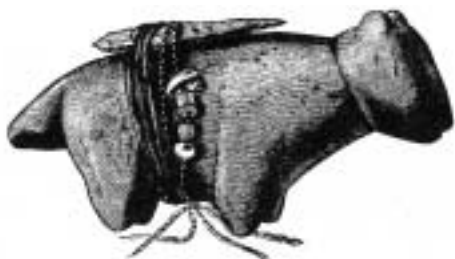

KAPITOLA 14.

K ZUNIŮM

Dne 28. října. Opouštíme provincii Tusayan a vstupujeme na navažské území. Je nás teď o něco více, protože jsme zaměstnali řadu indiánských pomocníků. Jejich osli se prohýbají pod vahou předmětů získaných výměnným obchodem v tusayanských pueblech. Zakrátko pronikáme na dno kaňonu, který sem sestupuje od východu, a v poledne přijíždíme k prameni, kde zastavujeme k odpočinku. Ubozí indiánští oslíci jsou už důkladně vyčerpáni, ale naše zvířata jsou po dlouhém odpočinku a vydatné krmi v pueblech zcela čerstvá a překypují energií. Na stěnách kaňonu jsou skalní rytiny, ale na moje zvědavé otázky Indiáni nedokáží odpovědět, takže se mi nedaří o nich nic zjistit.

Navazský ohňový tanec

Po obědě se vydáváme na další cestu. Je nádherný den, takže se s jedním Indiánem odpoutáváme od karavany, abychom si prohlédli krajinu. Tryskem společně projíždíme krajinou směrem k velkému platu, jež leží ve značné vzdálenosti před námi. Planina Salahkai je porostlá nádherným lesem. Jízda je úžasná a vzrušující. Poté, co se terén stává kamenitým, vedeme koně dále jen krokem. Můj indiánský společník sedí na nádherném hnědákovi a je vynikajícím jezdcem. Nosí šátek na hlavě a dlouhé vlasy mu sahají až na ramena. Mezi pronikavými černými očima vystupuje orlí nos; okolo krku má několik tuctů korálových náhrdelníků, vyrobených z kousků perleti a tyrkysu, navlečených na nitích, ukroucených ze šlach. Zdobí ho i stříbrné náušnice a na zápěstích se mu blýskají stříbrné náramky. Jeho kamaše jsou ušité z černého sametu, který zřejmě nakoupil od nějakého překupníka; žlutohnědé mokasíny zdobí stříbrné ornamenty a koňský postroj má podobné ornamenty. Hraje si s ručnicí, jako by to byla zápalka, a s koněm zachází velmi obratně. Mezi sebou se snadno dorozumíváme místním žargonem a znakovou řečí. Po dlouhé jízdě v temnotách sestupujeme k úpatí stolové hory a svůj tábor nacházíme poblíž jezírka. Karavana oslů ještě nedorazila, ale zakrátko se i se svými indiánskými pohaněči objevují jeden za druhým v táboře. V táboře pobývá několik etnických skupin: běloši, Oraibové, Walpiové a Navahové. Všichni mezi sebou vycházejí bez problémů.

Dne 29. října. Do Fort Defiance nás čeká dlouhá cesta. Dnes zůstávám s karavanou, abych dohlížel na plynulost jízdy, protože do cíle bychom měli dorazit až pozdě v noci. Na dnešní trase není žádná voda, ale nakonec se odpoledne dostáváme na hranu kaňonu, kde by podle Indiánů měla být voda. Proto zbavu-

jeme zvířata nákladů a klikatou stezkou mezi skalami s nimi sestupujeme na dno rokle, kde se můžou dostatečně napojit vodou. Pak se karavana dává opět do pohybu. Když přichází noc, jsme pořád ještě v lesích. Vyčerpaná zvířata postupují jen velmi pomalu, přestože stezka je dobrá. Čekání na opozdilce nás zdržuje. Kolem desáté hodiny sestupujeme z plošiny do kaňonu. Přijíždíme do Fort Defiance, kde nás velmi vlídně přijímají.

Celý příští den trávíme v pevnosti a čas si krátíme pozorováním několika tisícovek Indiánů, kteří táboří v okolí. Shromáždili se zde proto, aby nafasovali zásoby a munici. Je to velká podívaná; některé skupinky Indiánů hrají různé hazardní hry, probíhají tu koňské dostihy a připadá nám, že všichni něco slaví. V noci jejich bujaré veselí ještě vzrůstá; po celé pláni se mihotají světla obrovských ohňů, kolem nichž sedí skupiny rozjařených domorodců.

Dne 1. listopadu. Po krátké jízdě odpočíváme v Rock Spring. Na úpatí stolové hory prýští vydatný pramen. Další etapa vede krásným územím. Po naší levé ruce se táhne dlouhá linie útesů, připomínající Vermilion Cliffs v Utahu. Kolem nás jsou tytéž červené pískovce a po výstupu na útesy se před námi otevírá scenerie, která jako by z oka vypadla pohledu z Kaibabského plató. Vysoká skalní věž tyčící se nad touto plošinou je známá pod jménem *Navajo Church*. Již brzy odpoledne se dostáváme do Fort Wingate. Pevnost je umístěná na pěkném místě při úpatí Zuni Plateau. Karavana soumarů zde dosáhla svého cíle a nezbývá nic jiného, než se s našimi indiánskými přáteli rozloučit. Moji vlastní lidé se na koních vrátí do Utahu a já bych se z Fort Wingate měl vydat ve voze do Santa Fé. Protože okolní krajina je pro svou zvláštní geologickou stavbu a množství zřícenin dávných puebel velmi zajímavá, vydávám se nazítří, 2. listopadu, s kapitánem Johnsonem z dělostřelecké kavalerie do okolí. Míjíme velké množství prastarých zřícenin různých staveb, z nichž jsou nejzajímavější válcovité věže. Sice z nich zůstalo jen obvodové zdivo, ale stavby mají dvě až tři patra

Navazské stříbrné ozdoby

Navajo Church poblíž Fort Wingate

a jsou široké asi 18 až 20 stop. Pravděpodobně byly vztyčeny z náboženských důvodů.

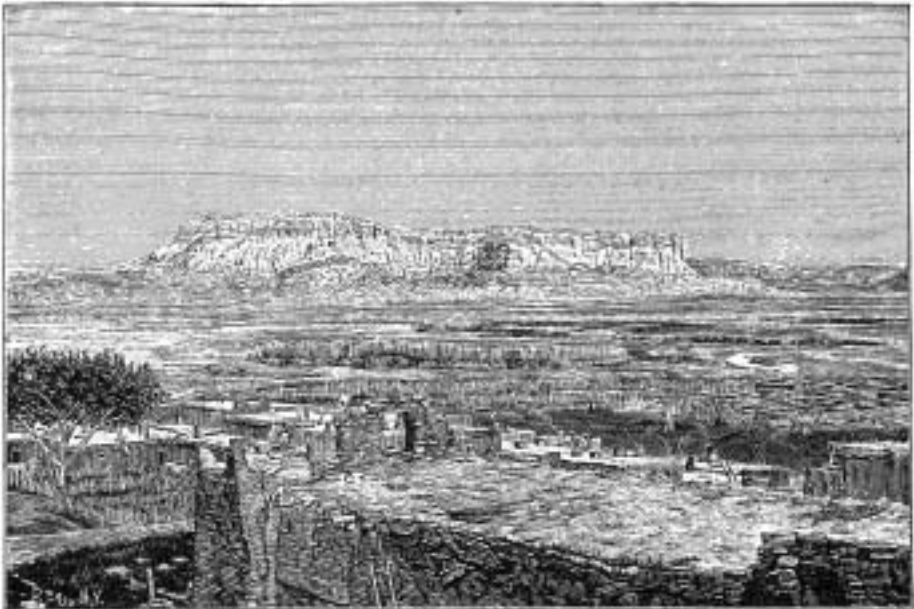
Nad Fort Wingate se rozprostírá rozsáhlá plošina; pod ní je ohromná poušť se stolovými horami a svědeckými vrchy. Ruiny se v obvodu úpatí plošiny vyskytují na březích vodních toků sestupujících z lesů.

Dne 3. listopadu navštívujeme se skupinou důstojníků pueblo Zuni. Vzdále-

nost 40 mil překonáváme ve voze. Polovina této cesty vede podél úpatí plošiny, pak se stáčí do pouštního údolí, jehož středem protéká Zuni River. Toto údolí občas přechází v kaňon vyhloubený v černé lávě. Zuni je větší vesnice, velmi podobná těm, které jsem už navštívil. Nic nemůže být odpudivější než její ulice; jsou křivolaké, přelidněné a velmi špinavé; psi, osli a Indiáni tu dohromady vytvářejí neuvěřitelnou změň těl. Nedaleko odtud je Toyalone, velký svědecký vrch, na němž jsou rozlehlé zříceniny, kde dříve žili zdejší obyvatelé. Zuniové sami vypadají, jako by se byli vynořili z minulých staletí. Hovoří jazykem, velmi odlišným od jazyků v oblasti Tusayan, který není příbuzný s žádným jiným na území Spojených států.

Uprostřed vesnice stojí starý, částečně pobořený španělský kostel, který doposud kráší na dřevěné desce vyvedený, živě zbarvený obraz svatého. Rovněž se zachoval starý zvon, jemuž chybí srdce, a proto bývá rozezníván úderem kamenné palice; stopy po úderech jsou hluboce vryty do jeho povrchu. První běloch, který spatřil kmen Zuni, byl Alvar Nunez Caveza de Vaca. Dojel sem na dlouhé cestě z Floridy přes prameny řeky Arkansas, dnešní Nové Mexiko a Arizonu, na jih do Mexico City. Spolu s ním cestoval jako průvodce berberský černoch, jehož Zuniové zabili. Jeho hrob je označený dodnes.

Mezi Zunii, stejně jako mezi kmeny v provincii Tusayan, funguje podobný společenský systém, který převažuje u většiny severoamerických kmenů. Hlavním poutem mezi členy kmene jsou příbuzenské svazky. Každý kmen tvoří několik

Pohled ze Zuni na Toyalone

Typické terasovité společné pueblo

rodů a rod tvoří skupina lidí spojená příbuzenským vztahem. Děti náležejí k rodu matky. Manželství se uzavírá vždy mezi příslušníky různých rodů; manžel a otec musejí být členy jiného rodu než matka a děti zcela náležejí k rodu matky. Vychovávají je její bratři nebo matčiny sestry, jsou-li samozřejmě ještě naživu. Manžel je považován pouze za hosta manželky a rodu a v rodině nemá prakticky žádnou autoritu, kromě respektu, který si případně vydobude svými osobními schopnostmi a vlastnostmi. Pokud jde o schopného a moudrého člověka, mohou od něj přijímat rady, nicméně každý rod si žárlivě střeží svá práva, a jeho členové by diktát ze strany manžela – hosta nikdy nepřijali. Rodu nevládne žena; vůdčí osobností je stařešina. Pokud však už není schopen vedení, nahradí ho schopný mladší člověk, který je podle platného práva uznán za stařešinu. Nad rodovými náčelníky stojí kmenoví náčelníci, kteří mají své pomocníky. Toto organizační schéma se liší kmen od kmene. U některých rodů je náčelnictví dědičné, jinde se náčelník volí. Soukromé materiální vlastnictví se omezuje většinou jen na oděv, ozdoby a drobné předměty. Rod vlastní většinu statků, například domy, půdu, z půdy získané potraviny a zvěř ulovenou při společné štvanci. Rody se také sdružují do skupin, jež se nazývají frátrie. Ty mají své vlastní náčelníky, kteří stojí mezi rodovými a kmenovými autoritami. Kmeny se někdy sdružují do svazů, jimž vládne svazový náčelník. Vedle svazových náčelníků, fratrií a rodů

Tanečník držící velký opeřený šíp

Tanečník „polykající“ velký opeřený šíp

se rozlišují ještě rady. Ty nejsou zákonodárným shromážděním v našem pojetí. Rozhodnutí rady jsou brána jako precedens. Kmenové právo zahrnuje především zvykové právo, které vychází z místních zvyků a obyčejů a řeší problémy, jež přináší každodenní život. Nastalé problémy se řeší tím nejlepším možným způsobem. Rozhodnutí rady jsou platná pouze v přítomnosti a mají za úkol řešit a mírnit spory tak, aby byl zachován mír. Neexistuje žádná psaná ústava nebo zákoník, ale je dodržován tradiční řád, který se dochoval v ústním podání v podobě ustálených rčení. Každé pravidlo, jímž se rada řídí, a výsledek jejího rozhodování se dříve nebo později chápou jako nová norma.

Již bylo řečeno, že příslušnost k rodu se dědí po matce; nicméně manželské svazky mezi sebou uzavírají i členové různých rodů. Hlavním poutem je tedy příbuzenský vztah; a být je otec příslušníkem jiného rodu než děti, je s potomky pokrevně příbuzný. Celý kmen je proto navzájem spřízněný a kmenová organizace je jako látka, jejíž osnovu tvoří pokrevenství a útek manželské vazby. Chtěli-li se do svazu spojit navzájem nepřibuzné kmeny, ať už z obranných příčin či k pod-

nikání výbojů, vzniká mezi nimi tzv. náhradní příbuzenství. Jeden kmen zastupuje prarodiče, druhý otce, třetí staršího bratra, čtvrtý mladšího bratra atd. V rámci těchto náhradních příbuzenských svazků se členové jednoho kmene obracejí na druhý kmen přesně podle platného příbuzenského vztahu, jenž je dán dohodou. Do rodu se výjimečně přijímají i cizí osoby, které v rámci kmene zastávají určité postavení. Adopci obyčejně uskutečňuje žena, která určitou osobu prohlašuje za svého nejmladšího syna či dceru, a adoptovaná osoba získává takové postavení, jako by se u kmene skutečně narodila. Dítě, jež se v rodě narodilo před jejím příchodem, které může být staré jen jeden rok, nazývá starším bratrem

Zunijská žena při tkaní pásu

či sestrou. Pak se do rodu přijímají mladíci, kteří jsou tělesně zdatní a uděluje se jim vyšší postavení, než jaké jim náleží podle jejich věku. Není ničím výjimečným, že staří muži oslovují mladíky jako své starší bratry a respektují jejich nově nabyté postavení. Kmen stmelují vzájemné příbuzenské svazky. Čím vyšší věk, tím vyšší autorita. Aby mladíci měli patřičný respekt, zřídila se instituce náhradních příbuzenských vztahů a věku. Společné práce řídí zvláště zvolení náčelníci.

Mimo civilní kmenovou správu je tu ještě branná organizace, které šéfuji váleční náčelníci. Tito náčelníci nemají na starosti pouze válčení, ale i jakousi kme-

Místnost v pueblu Zuni

novou policií, která udržuje pořádek a vykonává tresty. Za bojovníky se vybírají z různých rodů mladíci, kteří pak podle svých zásluh dosahují patřičných hodností. Bojovníci vytvářejí bratrstva, v nichž se členové navzájem rozlišují podle věkových kategorií. Navzájem si prokazují respekt ve všech válečných záležitostech a v prosazování spravedlnosti.

Vedle světských náčelníků stojí náboženští náčelníci. V každém kmeni jsou kouzelníci, které běloši označují jako *medicinman*, *kněz*, *zařikávač* atd. Mnohé kmeny se organizují do různých sekt; není ale zřejmé, zdali jsou sekty uznávány trvale. Kouzelník však nesmí chybět nikde. V pueblu Zuni se rozlišuje celkem třináct sekt. Úkolem sekt je ovlivňovat chování členů kmene ve vztahu k mytickým postavám. V myslích divochů je svět plný zástupů antropomorfních a zoomorfních mytických bytostí. Rozdíl mezi člověkem a zvířetem, tak jak jej vnímáme my, civilizovaní lidé, u divochů neexistuje. Pro tyto lesní lidi jsou všechny zvířecí bytosti posvátné. Vlastnosti jako moudrost, vychytralost a statečnost jsou v daleko větší míře přisuzovány zvířatům než lidem; rozeznávají mytická zvířata stejně jako mytické lidské postavy – monstra žijící v horách, jeskyních nebo ve vodě, jež se na zemi stávají neviditelnými. Mimo monstra, šelmy a plazy uctívají rovněž hmyz a červy. Všechno živé je zázračné a uctívá se jako Boží stvoření. Nebeská tělesa, slunce, měsíc a hvězdy jsou posvátní tvorové a všechny přírodní úkazy se chápou jako živé bytosti. Indián například neví nic o okolním vzduchu; vítr je podle něj dech nějakého zvířete nebo vzniká vlivem pohybu křídel posvátného ptáka. Přírodní jevy, jako jsou východ a západ slunce, přibývání

Dílna navažského stříbrotepece

a ubývání měsíce, třpyt hvězd, příchod komet, záře meteorů, střídání ročních dob, mraky, vítr, déšť, sníh a další fyzikální úkazy, se udržují v povědomí těchto lidí jako činy posvátných zvířecích božstev. Věří, že dokáží různé bohy přesvědčit, aby sloužili jejich zájmům. Proto se pokládají náboženští vůdci za stejně důležité jako kmenoví náčelníci a proto jsou kouzelníci rovnocenní náčelníkům. U některých kmenů má náboženská sekta větší moc než rod; jinde má větší váhu rodový náčelník; nicméně náboženští a kmenoví náčelníci musejí mezi sebou věčně soupeřit o moc.

Kouzelníci a sekty mají mnoho povinností. Všechna onemocnění a úrazy podle způsobují mytické bytosti či kouzla a na těchto základech stojí všechny léčebné praktiky. Kouzelníci jsou čarodějové, kteří dokáží odhalovat zlé čáry a odvracet jejich vliv, umějí rozpoznat, který tvor nemoc vyvolal a dokáží jeho škodlivé působení překonat. Kouzelníci a sekty jsou výhradními vykonavateli léčebných postupů a obřadů určených k prevenci a léčení lidských neduhů. Rovněž jsou zodpovědní za obřady sloužící k odvrácení katastrofy a zajištění úspěchů všech stránek života. Během míru i války určují vhodné metody a obřady, dodávají kouzla a amulety, čímž velmi ovlivňují vztah k tajemným přírodním silám. Kultovním obřadům a zvykům zasvěcují značnou část života. Bez talismanu se nikdo nevydá na lov; bez čarů a kouzel k zajištění přízně bohů se neobejde ani sázení kukuřice. Náboženské svátky a obřady trvají dny ba i celé týdny. S případným vedením války musejí souhlasit bohové, každé kýchnutí je důvod k modlitbě.